

วิเคราะห์ปัจจัยการดำรงอยู่และการเปลี่ยนแปลง ความเชื่อในพิธีกรรมของไทยทรงดำ: กรณีศึกษา เขตตำบลหนองปรัง อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี

กานต์ทิศา สีหมากสุก (Kanthita Simaksuk) *

บุญรอด บุญเกิด (Boonrod Boongird) **

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. ศึกษาองค์ความรู้ด้านความเชื่อดั้งเดิมของไทยทรงดำ ตำบลหนองปรัง อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี 2. ศึกษาความเชื่อในพิธีกรรมของไทยทรงดำ ตำบลหนองปรัง อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี 3. วิเคราะห์ปัจจัยการดำรงอยู่และการเปลี่ยนแปลงความเชื่อในพิธีกรรมไทยทรงดำ ตำบลหนองปรัง อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี โดยการสัมภาษณ์กลุ่มผู้นำในการประกอบพิธีกรรมและกลุ่มชาวบ้าน อายุ 60 ปีขึ้นไป เพื่อหาความเชื่อดั้งเดิมของคนรุ่นพ่อแม่ และความเชื่อในพิธีกรรมของคนรุ่นปัจจุบัน ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ แล้วนำเสนอผลการวิจัยด้วยวิธีพรรณนาวิเคราะห์

ผลการศึกษาพบว่าองค์ความรู้ด้านความเชื่อดั้งเดิม ได้แก่ ผี ขวัญ ข้อปฏิบัติ ข้อห้าม และมดมนต์ (คาถา) ความเชื่อที่นำไปสู่การปฏิบัติพิธีกรรมของคนในรุ่นปัจจุบัน มี 6 กลุ่ม ได้แก่ ความเชื่อในพิธีกรรมเกี่ยวกับการเกิด ความเชื่อในช่วงวัยเด็ก ความเชื่อในช่วงวัยรุ่น ความเชื่อในช่วงวัยผู้ใหญ่ ความเชื่อเกี่ยวกับการเจ็บป่วย ความเชื่อเกี่ยวกับการตายและหลังการตาย ส่วนปัจจัยที่ทำให้ความเชื่อในพิธีกรรมดำรงอยู่ ได้แก่ การอบรมจากครอบครัว ระบบเครือญาติ ความสามัคคี เศรษฐกิจ การปกครองการศึกษาและเทคโนโลยีสื่อสารส่วนปัจจัยที่ทำให้ความเชื่อในพิธีกรรมเปลี่ยนแปลง ได้แก่ การปลูกฝังความเชื่อและค่านิยมในครอบครัว สภาพแวดล้อม เศรษฐกิจเหตุการณ์บ้านเมือง การศึกษา ความเชื่อทางพุทธศาสนา ความเจริญทางการแพทย์และเทคโนโลยี

* นิสิตบัณฑิตศึกษา หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาไทยศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

** ภาควิชาศาสนาและปรัชญา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

คำสำคัญ: ปัจจัยแห่งการดำรงอยู่และการเปลี่ยนแปลง, ไทยทรงดำ, ความเชื่อ, พิธีกรรม, เพชรบุรี

Abstract

The objectives of this study are 1) to study background knowledge of traditional beliefs of Thai Song Dam people's rites at Nongprong sub-district, Khaoyoi District, Phetchaburi Province 2) to study beliefs about rituals of Thai Song Dam people's rites at Nongprong sub-district, Khaoyoi District, Phetchaburi Province and 3) to analyze factors of existence and change on beliefs in Thai Song Dam people's rites at Nongprong sub-district, Khaoyoi District, Phetchaburi Province. The data collected by interview with the ritual leaders and villagers aged over 60 years to investigate the belief of interviewee's ancestors and to investigate the beliefs of young generation. A qualitative research was conducted and the findings presented by descriptive analysis.

The result found that the background knowledge of traditional beliefs were ghost, Khwan, regulations, taboos and "Mod Mon" (incantation).

The beliefs of young generation were divided into 6 major groups: birth ritual belief, childhood belief, teenage belief, adult belief, illness belief and death and after death belief.

Factors affected existence of the ritual beliefs were family raising, the kinship system, harmoniousness, economy, government, education, and information technology. The factors affected the change of the ritual beliefs were instilling faith and family values, community environment, economy, politic, education, Buddhist beliefs, and progress in medicine and public health.

Keywords: Factors of Existence and Change, Thai Song Dam, Beliefs, Rites, Phetchaburi

บทนำ

ไทยทรงดำ เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ไทสาขาหนึ่ง เรียกตนเองว่าไทดำ มีถิ่นฐานตั้งเดิมอยู่ในแคว้นสิบสองจุไทย แคว้นอิสระปกครองตนเองแต่มีการส่งส่วยบรรณาการให้กับ ลาว เวียดนาม และจีน จึงถูกเรียกว่า “เมืองสามฝ่ายฟ้า” (สมเด็จพระนเรศวรมหาราชทรงดำรงราชานุภาพ, 2507, หน้า 17) ต่อมาชนกลุ่มนี้ได้เข้ามาเกี่ยวข้องกับประเทศไทย ด้วยผลจากสงครามตั้งแต่สมัยธนบุรี จนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นและตอนกลาง ช่วงรัชกาลที่ 1 รัชกาลที่ 3 และรัชกาลที่ 5 ทำให้ชนบางส่วนในพื้นที่แคว้นสิบสองจุไทย ถูกกวาดต้อนเข้ามาสยามในฐานะเชลย และถูกส่งให้ไปตั้งหลักแหล่งในเขตหัวเมืองชั้นใน บริเวณบ้านหนองเลา เมืองเพชรบุรี (พระราชพงศาวดารกรุงธนบุรี, 2551, หน้า 127-29) ต่อมาได้เป็นที่รู้จักกันในประเทศไทย ด้วยชื่อต่าง ๆ เช่น ลาวโซ่ง ไทดำ ลาวทรงดำ ไทยโซ่ง ไทยโซ่งดำ เป็นต้น ซึ่งชนกลุ่มนี้มีความเชื่อดั้งเดิมเกี่ยวกับการนับถือ “ผี” และความเชื่อเรื่อง “ขวัญ” ซึ่งมีอิทธิพลสำคัญต่อวิถีชีวิตของไทยทรงดำ ตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย โดยแสดงความเชื่อออกมาในรูปของพิธีกรรมที่เป็นรูปธรรม และผ่านทางสัญลักษณ์แทนแนวความคิดนามธรรม

ด้วยระยะเวลาอันยาวนานที่บรรพบุรุษของชนกลุ่มนี้ได้เข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทย จนถึงคนในปัจจุบัน อาจทำให้ความเชื่อดั้งเดิมและพิธีกรรมบางอย่างที่ปฏิบัติกันสืบมาได้เลือนรางหรือปรับเปลี่ยนและสูญหายไปตามกาลเวลาแม้ยังมีความเชื่อถือปฏิบัติตามประเพณีดั้งเดิม ก็ปฏิบัติเท่าที่ทำได้ ซึ่งอาจตัดทอนหรือเพิ่มเติมสิ่งใหม่บางประการเข้าไปอีกทั้งผู้นำในการประกอบพิธีกรรม เช่น พ่อมด แม่มด จางหรือหมอลาน และเขย ก็ได้ลดจำนวนลงมาก ส่วนหนุ่มสาวรุ่นใหม่ที่ยังให้การรับรู้และสืบทอดความเชื่อดั้งเดิม ก็ได้คลายความเชื่อแบบเก่าและก้าวเข้าสู่ความเป็นไทยสมัยใหม่ผ่านระบบการศึกษาในโรงเรียน รวมทั้งความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่เข้าไปในหมู่บ้านมีผลทำให้ความเชื่อและการปฏิบัติพิธีกรรมที่สืบทอดมาตั้งแต่อดีต ถูกสังคมสมัยใหม่เข้ามาแทนที่สังคมในแบบเก่า เมื่อเด็กรุ่นใหม่ใส่ใจน้อยลงและคนเฒ่าคนแก่เริ่มหย่อนยานในเรื่องของประเพณี ประกอบกับชีวิตที่ต้องแข่งขันในการประกอบอาชีพ และต้องการรายได้ที่มากกว่า เป็นสภาพสังคมที่ไม่ใช่ชีวิตดั้งเช่นในอดีตที่ไม่ต้องดิ้นรนทางเศรษฐกิจมากมีข้าวกิน มีปลาที่สามารถจับได้ในพื้นที่ของตนเอง จึงไม่มีความจำเป็นต้องใช้เงินในการซื้อหา ต่อเมื่อวิถีชีวิตในรูปแบบใหม่เข้ามาทำให้วิถีชีวิตในรูปแบบ

แบบเดิมต้องเปลี่ยนแปลงไปตามกระแสความเจริญสมัยใหม่ มีการนำความเชื่อจากสังคมรอบข้าง เช่น ความเชื่อในพระพุทธรูปศาสนาเข้าไปปะปนกับความเชื่อดั้งเดิมของไทยทรงดำ กลายเป็นแนวความคิดผสมผสาน เกิดเป็นรูปแบบเฉพาะในการดำเนินชีวิตของไทยทรงดำ ตำบลหนองปรong ที่ความเชื่อดั้งเดิมบางอย่างยังคงดำรงอยู่และความเชื่อในพิธีกรรมบางอย่างได้เปลี่ยนแปลงไป เป็นผลมาจากปัจจัยต่าง ๆ ที่เข้ามาซึ่งปรากฏอยู่ในพิธีกรรมที่ปฏิบัติในปัจจุบัน

คำถามการวิจัย

1. ชาวไทยทรงดำ ตำบลหนองปรong มีความเชื่อดั้งเดิมทั่วไปเกี่ยวกับเรื่องใดบ้าง
2. มีปัจจัยใดบ้างที่ส่งผลทำให้ความเชื่อในพิธีกรรมของไทยทรงดำ ตำบลหนองปรong อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี ยังคงดำรงอยู่หรือมีการเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อมาอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาองค์ความรู้ด้านความเชื่อดั้งเดิมของไทยทรงดำ ตำบลหนองปรong อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี
2. ศึกษาความเชื่อในพิธีกรรมของไทยทรงดำ ตำบลหนองปรong อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี
3. วิเคราะห์ปัจจัยการดำรงอยู่และการเปลี่ยนแปลงความเชื่อในพิธีกรรมไทยทรงดำ ตำบลหนองปรong อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี

วิธีดำเนินงานวิจัย

ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) แล้วนำเสนอผลการวิจัยด้วยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Descriptive) โดยกำหนดวิธีการและขั้นตอนการวิจัยไว้ ดังนี้

การเลือกพื้นที่ในการวิจัย

ผู้วิจัยเลือกพื้นที่ในการวิจัยครั้งนี้ที่ ตำบลหนองปรong อำเภอเขาย้อย จังหวัด

เพชรบุรี เนื่องจาก เป็นพื้นที่แรกที่มีชาวไทยทรงดำเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ และในปัจจุบัน ก็ยังคงมีไทยทรงดำอาศัยอยู่ในพื้นที่นี้อย่างหนาแน่น

วิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยเอกสารและการศึกษาภาคสนาม โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์และการสังเกต ดังนี้

1. การศึกษาเอกสาร

รวบรวมข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย โดยแยกออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ เอกสารปฐมภูมิและเอกสารทุติยภูมิ ดังนี้

เอกสารปฐมภูมิ เป็นข้อมูลที่ยังไม่ได้ผ่านการวิเคราะห์ ได้แก่ หนังสือนิยาย ภาพถ่าย เอกสารเกี่ยวกับความเชื่อ การนับถือผี พิธีกรรม รวมไปถึงจดหมายเหตุ และพงศาวดารที่เกี่ยวข้องกับไทยทรงดำ ความโหดเหี้ยม และบันทึกจากพวกหมอมด (ผู้นำในพิธีกรรม)

เอกสารทุติยภูมิ เป็นเอกสารที่ผ่านการคิด วิเคราะห์ สังเคราะห์ มาขั้นหนึ่งแล้ว ได้แก่ เอกสารที่เกี่ยวข้องกับคติความเชื่อและงานพิธีกรรมของไทยทรงดำ และข้อมูลที่รวบรวมจากตำรา บทความ งานวิจัยวิทยานิพนธ์ รวมทั้งเอกสารอื่น เช่น บทความ รายงานการวิจัย หนังสือและเว็บไซต์ที่เกี่ยวข้องกับประวัติความเป็นมาระบบความเชื่อในพิธีกรรม ทั้งพิธีกรรมเกี่ยวกับผี ขวัญและความเปลี่ยนแปลงของกลุ่มไทยทรงดำ

จากนั้นนำข้อมูลทั้งหมด มาวิเคราะห์ภายใต้กรอบแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง หาความเชื่อและสารัตถะพิธีกรรมในรอบวัฏจักรชีวิตของไทยทรงดำ รวมทั้งหาการคงอยู่และการเปลี่ยนแปลงความเชื่อในพิธีกรรมของไทยทรงดำ ตำบลหนองปรัง อำเภอยาย้อย จังหวัดเพชรบุรี

2. การศึกษาภาคสนาม

ใช้การศึกษาภาคสนาม ทั้งจากการสัมภาษณ์และการสังเกต ดังนี้ การสัมภาษณ์ใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ทั้งแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ โดยเลือกผู้ที่มีคุณสมบัติว่า ต้องเป็นไทยทรงดำที่มีภูมิลำเนาอยู่ในพื้นที่เขตตำบลหนองปรัง อำเภอยาย้อย จังหวัดเพชรบุรี แต่มีข้อยกเว้นสำหรับการสัมภาษณ์ผู้นำในการประกอบพิธีกรรม เป็นผู้มีภูมิลำเนา

อยู่นอกพื้นที่เป้าหมายก็ได้ เพียงแต่เป็นผู้ที่ได้เข้ามาทำพิธีกรรมในเขตตำบลหนองปรัง ซึ่งกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ 1) กลุ่มผู้นำในการประกอบพิธีกรรม เช่น พ่อมด แม่มด สะ จาง เยื้อง หมอเสน หมอขวัญ เขย (ผู้นำในพิธีศพของไทยทรงดำ) รวมทั้ง ผู้รู้และปราชญ์ชุมชน และ 2) กลุ่มชาวบ้านผู้มีความเชื่อเกี่ยวกับประเพณีและการนับถือผีบรรพบุรุษของไทยทรงดำ ที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป โดยสัมภาษณ์เน้นในประเด็นเกี่ยวกับความเชื่อดั้งเดิมที่นำไปสู่การปฏิบัติพิธีกรรมในรอบวงจักรชีวิตที่คนในรุ่นพ่อแม่ ปู่ย่า ได้ปฏิบัติและสืบทอดให้คนในรุ่นปัจจุบันโดยใช้กรอบแนวทางการสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยออกแบบจากกรอบแนวคิด และประเด็นที่ต้องการตอบวัตถุประสงค์การวิจัย เพื่อหาข้อมูลทั้งในอดีตและปัจจุบัน เกี่ยวกับความเชื่อดั้งเดิมและการเปลี่ยนแปลงของความเชื่อในพิธีกรรม ว่ามีความเชื่อดั้งเดิมอะไร (What) ปฏิบัติอย่างไร (How) และเหตุผลที่ทำอย่างนั้นทำไม (Why) เมื่อมาถึงคนในรุ่นปัจจุบันมีความเชื่ออะไรและปฏิบัติอย่างไร มีปัจจัยอะไรทำให้ความเชื่อในพิธีกรรมดั้งเดิมเปลี่ยนแปลงไป

การสังเกต เป็นการรวบรวมข้อมูลจากภาคสนาม ที่ผู้วิจัยทำ 2 รูปแบบ ได้แก่ 1) การสังเกตแบบมีส่วนร่วมด้วยการเข้าไปในพื้นที่เป้าหมาย เพื่อสำรวจพื้นที่และข้อมูลเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ความเป็นมา ประวัติหมู่บ้าน วิถีชีวิตและคติความเชื่อทั่วไป รวมถึงพิธีกรรมที่ปฏิบัติตามความเชื่อของไทยทรงดำตำบลหนองปรัง โดยเข้าไปร่วมอยู่ในพิธีกรรมและสร้างความคุ้นเคยด้วยการสัมภาษณ์ครอบครัวของผู้ประกอบพิธีกรรม และ 2) การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม เป็นการสังเกตสภาพทั่วไปที่เป็นภาพรวม เช่น กิจกรรมที่เกิดขึ้นในรอบปี และพิธีกรรมเกี่ยวกับความเชื่อ ตลอดจนเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นใน รวมทั้งสภาพทางสังคมเศรษฐกิจของไทยทรงดำสังเกตบริเวณและบรรยากาศทั่วไป สังเกตบุคคลและพฤติกรรมของบุคคลที่เข้าร่วมพิธีกรรม รวมทั้งสังเกตอุปกรณ์ และวัสดุที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมทั้งหมด

การรวบรวมข้อมูล

การรวบรวมข้อมูลมีขั้นตอน ดังนี้

1. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. สร้างแนวคำถาม เพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล
3. ลงพื้นที่ภาคสนาม แนะนำตนเอง และชี้แจงวัตถุประสงค์การทำวิจัยก่อน

การสัมภาษณ์

4. รวบรวมข้อมูล โดยการสัมภาษณ์ จดบันทึก พร้อมทั้งบันทึกข้อมูลเป็นไฟล์เสียงและไฟล์ภาพ

ผลการวิจัย

จากการศึกษาความเชื่อดั้งเดิมของไทยทรงดำตำบลหนองปรุง ของคนในรุ่นพ่อแม่ขึ้นไป และความเชื่อในพิธีกรรมของไทยทรงดำตำบลหนองปรุง ของคนในรุ่นปัจจุบัน พบว่า การคงอยู่และการเปลี่ยนแปลง ของความเชื่อดั้งเดิมและความเชื่อในพิธีกรรมไทยทรงดำตำบลหนองปรุง มาจากปัจจัยหลายประการ โดยแบ่งการวิเคราะห์ปัจจัยออกเป็น 2 หัวข้อ ได้แก่ 1. การคงอยู่ของความเชื่อในพิธีกรรมของไทยทรงดำตำบลหนองปรุง และ 2. การเปลี่ยนแปลงความเชื่อในพิธีกรรมของไทยทรงดำตำบลหนองปรุง

1. การคงอยู่ของความเชื่อในพิธีกรรมไทยทรงดำตำบลหนองปรุง

ความเชื่อในพิธีกรรมไทยทรงดำตำบลหนองปรุง ที่มีมาดั้งเดิมตั้งแต่นั้นในอดีตนั้น สัมพันธ์กับวิถีการดำเนินชีวิตในเรื่องต่าง ๆ ดังนี้

1.1 ความเชื่อดั้งเดิมที่คงอยู่ในพิธีกรรมไทยทรงดำตำบลหนองปรุง

ความเชื่อเกี่ยวกับผี กลุ่มผีดี ได้แก่ แถน (ผีฟ้าผู้เป็นใหญ่) ปรากฏอยู่ในพิธีเสนเต็ง ผีบ้าน ผีเมืองปรากฏอยู่ในพิธีเสนผีประจำหมู่บ้าน ผีผดผีมนต์ ปรากฏอยู่ในพิธีเสนรับมด พิธีเสนตั้งบั้งหนอผีบรรพบุรุษหรือผีเรือน ปรากฏอยู่ในพิธีปาดตงเสนเรือนผีได้ (ผีที่ดูแลขวัญของแต่ละคน) ปรากฏอยู่ที่ใต้ ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ประจำตัวของไทยทรงดำทุกคนผีประจำสถานที่ เช่น ผีประจำต้นไม้ ปรากฏอยู่ในพิธีขึ้นบ้านใหม่ และผีบันไดปรากฏอยู่ในพิธีแต่งงาน ส่วนความเชื่อเกี่ยวกับกลุ่มผีไม่ดี ได้แก่ ผีร้าย ปรากฏอยู่ในพิธีเสนเรือน (พิธีเสนไหว้ผีเรือนครั้งใหญ่) ในขั้นตอนกับล่า (การเซ่นอาหารให้ผีตายโหงที่เป็นญาติผีเดียวกันทั้งหมด รวมเรียกว่า ผีสามสิบล่า) ผีแม่เกียด และผีเกียด ปรากฏอยู่ในพิธีเสนฆ่าเกียด

ความเชื่อเกี่ยวกับผีขวัญ ยังคงความเชื่อที่ว่า เมื่อบุคคลเสียชีวิตลง เขยยก (ผู้นำในการจัดทำพิธีศพ) จะต้องทำหน้าที่อ่านคำบอกทางให้ผีขวัญเดินทางกลับขึ้นไปเมืองแถน ตามระดับขั้นฐานะของบุคคล โดยแยกเป็นของผีขวัญของผู้หัว และผีขวัญของผู้น้อย (ไทยทรงดำ แบ่งสายตระกูลออกเป็น 2 กลุ่ม คือ สายตระกูล

ผู้ทำและสายตระกูลผู้น้อย) ซึ่งขวัญของผู้ที่เสียชีวิตไปแล้ว (ทั้งสองสายตระกูล) จะออกจากร่างกายและเดินทางไปเฝ้าแถวที่เมืองฟ้า (เมืองสวรรค์) เมื่อขวัญเข้าเฝ้าแถวเรียบร้อยแล้ว ขวัญจะถูกแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ ขวัญหัว ขวัญกอก และขวัญปลาย ซึ่งจะแยกย้ายไปอยู่ที่ต่าง ๆ (ยนต์ ห่อมล้อม, สัมภาษณ์, 2 มีนาคม 2557) จึงยังคงมีพิธีศพ พิธีเชิญผีขึ้นเรือน และความเชื่อเรื่องผีเรือน ที่ลูกชายผู้สืบผีต้องทำพิธีเชิญผีของพ่อ แม่ หรือญาติผู้ใหญ่ที่เสียชีวิตลงและได้จัดพิธีศพตามธรรมเนียมดั้งเดิมเรียบร้อยแล้ว ให้ขึ้นมาอยู่ที่กะล่อห้อง (ที่สำหรับผีเรือนสิ่งสถิต ณ มุมหนึ่งของบ้าน) เป็นผีเรือนที่ลูกหลานต้องเซ่นไหว้เลี้ยงผีสืบต่อไป ส่วนขวัญของคนที่ยังมีชีวิตอยู่ก็สามารถออกไปจากร่างกายได้ จึงคงมีพิธีแบ่งขวัญ พิธีเสนต์ เพื่อให้ขวัญกลับมาอยู่ในร่างกายดั้งเดิม

ความเชื่อเกี่ยวกับข้อปฏิบัติและข้อห้าม กำ ผิดผีและเสียผี ซึ่งความเชื่อเกี่ยวกับ“กำ” คือ การกระทำโดยเฉพาะข้อควรปฏิบัติ ซึ่งหากละเลยไม่ปฏิบัติตามจะถือเป็นการ “ผิดผี” ส่งผลให้เกิดเรื่องร้ายในชีวิตหรือทรัพย์สินของตนและสมาชิกในครอบครัว แต่การผิดผีสามารถแก้ไขได้ หากสำนึกผิดและมาขอสมานต่อผี ด้วยเครื่องเซ่นที่เชื่อว่าผีจะพึงพอใจ เรียกว่า “เสียผี” (การแก้ไขสิ่งที่ได้กระทำผิด ไปด้วยการเสียสิ่งของให้แก่ผี) หากผีพึงพอใจยกโทษให้ สิ่งร้ายก็จะกลายเป็นดี

ความเชื่อเกี่ยวกับมดมนต์ เป็นความเชื่อเกี่ยวกับเวทย์มนต์คาถาต่าง ๆ ที่บุคคลผู้นำในการประกอบพิธีกรรม เช่น พ่อมด แม่มด สะ (ผู้นำข้าวสารเลี้ยงทาย) หมอเยื้อง (หมอเลี้ยงทาย) จาง (ผู้นำในพิธีเสนต์เรือนผู้ทำว) หมอเสนต์ (ผู้นำในพิธีเสนต์เรือนผู้น้อย) หมอขวัญ และเขย (ผู้นำในพิธีศพ) มีการใช้คาถาและการปฏิบัติตามระดับความยิ่งใหญ่ เช่น แถน (ผีฟ้าผู้เป็นใหญ่) จึงมีการจัดพิธีกรรมด้วยความอ่อนน้อม ด้วยการเซ่นอาหารให้ เช่น พิธีเสนต์เต็ง (พา เพชรพราย, สัมภาษณ์, 17 กรกฎาคม 2557) แต่ผีบางประเภทอาจต้องปฏิบัติในเชิงบังคับขู่เชิญด้วยเวทย์มนต์คาถาและเครื่องรางของขลัง เช่น ดาบ พัด ลูกหินกำไลเงิน เขี้ยวเสือ เขี้ยวหมาป่า หรือชิ้นส่วนจากสัตว์ร้ายต่าง ๆ เพื่อให้ผีสยบต่ออำนาจ

ส่วนพิธีกรรมตามความเชื่อที่ยังคงปฏิบัติอยู่ในรอบวัฏจักรชีวิตของไทยทรงดำตำบลหนองปรุงในรุ่นปัจจุบัน มีดังนี้

ความเชื่อในพิธีกรรมเกี่ยวกับการเกิด ยังคงมีความเชื่อดั้งเดิมเกี่ยวกับเรื่องผีเกิดผีแม่เกิดและผีร้าย จึงยังคงมีการปฏิบัติตามข้อห้ามดั้งเดิมอยู่

รวมทั้งยังมีความเชื่อเรื่องการทำได้และความเชื่อในเรื่องขวัญ ดังปรากฏในพิธีเสนเรือ นยังคงมีขั้นตอนแบ่งได้ (เช่นอาหารให้ผีได้ เพื่อให้คุ้มครองดูแลเจ้าของใต้) ส่วนความเชื่อเรื่องการสู่ขวัญเด็กอ่อน เกือบทุกครอบครัวยังคงทำพิธีกรรมนี้ให้กับเด็กเกิดใหม่ ที่จะต้องทำพิธีรับขวัญ ตามความเชื่อดั้งเดิมเรื่องขวัญ ที่ยังคงมีเครื่องสำหรับเช่นไหว้ผีเรือนอยู่เช่นเดิมส่วนความเชื่อในเรื่องการโกนผมไฟ ยังคงปฏิบัติตามความเชื่อดั้งเดิม ที่ว่าจะเป็นการโกนเสนียดจัญไรออกทิ้ง และสามารถทำความสะอาดศีรษะของทารกได้ง่ายขึ้น

ความเชื่อในช่วงวัยเด็ก ยังคงนิยมเลี้ยงลูกชายให้มีความเป็นผู้นำครอบครัว ตามความเชื่อดั้งเดิมที่ต้องเป็นผู้คุ้มครองและผู้สืบผีของตระกูลต่อไป

ความเชื่อในช่วงวัยรุ่น ยังคงมีอยู่เฉพาะความเชื่อในพิธีแต่งงานกับความเชื่อในพิธีขึ้นบ้านใหม่ ที่มีความเชื่อเรื่องผีเรือน ปรากฏอยู่จากการเข้าไปไหว้ผีเรือนในพิธีแต่งงาน ส่วนความเชื่อในพิธีขึ้นบ้านใหม่ ที่เชื่อเกี่ยวกับสิ่งไม่ดีที่อาจจะมีติดอยู่ในบ้านที่สร้างใหม่ จึงมีการทำพิธีขึ้นบ้านใหม่และอัญเชิญผีเรือนให้มาอยู่ที่กล่อห้องของบ้านหลังใหม่ เพื่อเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจของลูกหลานอยู่เช่นเดิม

ภาพ การแต่งกายของไทยทรงดำตำบลหนองปรุง รุ่นปัจจุบัน
ที่มา กานต์ทิศา สีหมากสุก ถ่ายเมื่อวันที่ 15 กรกฎาคม 2555

ความเชื่อในช่วงวัยผู้ใหญ่ ยังคงมีความเชื่อดั้งเดิมเรื่อง แถน โดยใช้ต้นกล้วยที่เกี่ยวข้องกับชีวิตของมนุษย์ทุกคนตั้งแต่เกิดจนกระทั่งสิ้นชีวิตลง และ

ความเชื่อเกี่ยวกับเมืองแถน (เมืองฟ้า) ในพิธีเสนปะเค่อ พิธีเสนปลุกกล้วยกลางหวา และพิธีเสนปลุกกล้วยเมืองลุ่ม

ความเชื่อในพิธีกรรมเกี่ยวกับการเจ็บป่วย ยังคงมีอยู่เฉพาะความเชื่อในพิธีเสนฆ่าเกียด ของคนที่เจ็บป่วยในวัยเด็ก เพื่อตัดขาดจากการรบกวนของผีแม่เกียดร้าย ความเชื่อในพิธีแบ่งขวัญ ความเชื่อในพิธีเสนตัว ความเชื่อในพิธีเสนเต็ง ตามความเชื่อดั้งเดิมเรื่องขวัญ ผี แถน

ความเชื่อในพิธีกรรมเกี่ยวกับการตายและหลังการตาย ยังคงมีอยู่ในพิธีศพ พิธีเสนกวัดกว่าย (คล้ายกับพิธีบัตกวาดรังควาญ) พิธีเชิญผีขึ้นเรือน (การอัญเชิญขวัญกอกของผู้ตาย ให้ขึ้นมานบนบ้าน เป็นผีเรือน) พิธีเสนแก้เคราะห์เรือน พิธีปาดตง และพิธีเสนเรือน ซึ่งมีความเชื่อเรื่อง แถน ผี ขวัญ ที่ไทยทรงดำ ตำบลหนองปรังได้ปฏิบัติสืบต่อกันมา

1.2 การดำรงอยู่ของความเชื่อดั้งเดิมของไทยทรงดำตำบลหนองปรัง มาจากปัจจัยต่าง ๆ ดังนี้

ปัจจัยภายใน ได้แก่

สภาพแวดล้อมของชุมชน ในเขต หมู่ 3 หมู่ 4 หมู่ 5 และหมู่ 6 ไม่ได้มีพื้นที่ติดกับถนนเพชรเกษม จะมีการคงอยู่ของความเชื่อแบบดั้งเดิมมากกว่าพื้นที่ในเขตหมู่ที่ 1 กับหมู่ที่ 2 อยู่ติดกับถนนเพชรเกษม ที่ส่งผลให้ความเจริญทางด้านต่าง ๆ เข้ามาสู่หมู่บ้านได้ง่าย

เศรษฐกิจ จะระบบแบ่งปันสิ่งของ ยังคงพบเห็นได้ในสังคมไทยทรงดำ ตำบลหนองปรัง เช่น บ้านหนึ่งปลุกผักไว้รับประทานเอง เมื่อผักมีเป็นจำนวนเหลือกิน ก็จะนำไปแบ่งปันให้กับเพื่อนบ้าน เมื่อเพื่อนบ้านมีพืชผักที่ปลูกเองก็จะนำมาแบ่งปันคืนให้

เหตุการณ์บ้านเมือง ในแต่ละยุคสมัยการส่งเสริมจากรัฐในปัจจุบัน ที่ให้คนสำนึกรักในกลุ่มชาติพันธุ์ดั้งเดิมของตนเอง โดยที่มีจิตสำนึกแห่งความเป็นไทยอยู่ ด้วยการส่งเสริมให้ใส่ชุดประจำเผ่า โดยในรายวิชานั้นของแต่ละพื้นที่

ปัจจัยภายนอก ได้แก่

การศึกษาการที่รัฐส่งเสริมให้มีวิชาท้องถิ่นของเรา บรรจุเข้าไปในระบบการศึกษาของโรงเรียนทุกแห่ง ทำให้ไทยทรงดำยังคงได้เรียนเขียนอ่านอักษรไทดำ ตั้งแต่วัยเด็ก

เทคโนโลยี เช่น การมีโทรศัพท์ ทำให้การบอกข่าวกับบรรดาญาติ ๆ ให้มาร่วมพิธีกรรม รวมทั้งการใช้ระบบอินเตอร์เน็ตในรูปแบบเฟสบุ๊ค ที่มีการสร้างกลุ่มไทยทรงดำ ทำให้เรื่องราวของไทยทรงดำมีการเผยแพร่อย่างกว้างขวาง

2. การเปลี่ยนแปลงของความเชื่อในพิธีกรรมไทยทรงดำตำบลหนองปรุง

จากการลงพื้นที่และการสัมภาษณ์ไทยทรงดำตำบลหนองปรุง พบว่าความเชื่อและพิธีกรรมดั้งเดิมที่ได้เปลี่ยนแปลงไป ดังนี้

2.1 ความเชื่อที่เปลี่ยนแปลงในพิธีกรรมไทยทรงดำตำบลหนองปรุง มีการเปลี่ยนแปลงในพิธีกรรมรอบวัฏจักรชีวิต ดังนี้

ความเชื่อในพิธีกรรมเกี่ยวกับการเกิด เนื่องจากคนรุ่นใหม่นิยมไปคลอดลูกที่โรงพยาบาล ซึ่งมีเครื่องมือแพทย์ทันสมัย สามารถช่วยชีวิตของแม่และเด็กได้อย่างรวดเร็ว หากเกิดความผิดปกติขึ้นในขณะคลอดหรือหลังคลอดเด็กออกมาแล้ว จึงทำให้ความเชื่อในพิธีวานขวัญผีเรือน ก่อนจะคลอดบุตร รวมทั้งขั้นตอนในการจัดการกับรกเด็กได้หายไป อีกทั้งการไปคลอดลูกที่โรงพยาบาล แม่เด็กต้องพักฟื้นอยู่ที่โรงพยาบาล 2-3 วัน จึงจะกลับบ้านได้ จึงทำให้ขั้นตอนในพิธีร่อนกระดังหายไปด้วย นอกจากนี้มีความเชื่อเกี่ยวกับศาสนาพุทธเพิ่มเติมว่า ถ้าเด็กชายเจ็บป่วยอยู่เสมอ ให้พ่อแม่ยกลูกให้เป็นลูกของพระ เพราะเชื่อกันว่า ผีกลั้วพระ เป็นการรักษาชีวิตเด็กได้อีกทางหนึ่ง (บุญส่ง จำปีหอม, สัมภาษณ์, 10 มกราคม 2555) เนื่องจากความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ การแพทย์และเทคโนโลยีที่เข้ามา

ความเชื่อในช่วงวัยเด็ก ความเชื่อเกี่ยวกับการห้ามเชกหัวเด็ก ความเชื่อเกี่ยวกับการห้ามเล่นซ่อนหาในเวลาค่าความเชื่อเหล่านี้ยังคงมีเนื่องจากความรักของพ่อแม่ย่อมรักและเป็นห่วงลูก ซึ่งเป็นเรื่องของความห่วงใยมากกว่าจะเป็นเพราะความเชื่อดั้งเดิมเรื่องผีและขวัญ เนื่องจากเด็กเล็กร่างกายยังเจริญเติบโตไม่เต็มที่ ผู้ใหญ่จึงไม่กล้าจะไปถูกร่างกายเด็กด้วยความรุนแรง โดยเฉพาะศีรษะที่มีสมองเป็นส่วนสำคัญของร่างกาย เด็กต้องใช้สมองในการเรียนหนังสือ ตามค่านิยมที่ว่า หากเด็กคนใดเรียนหนังสือเก่ง หรือได้รับเกียรติบัตรยกย่องหรือได้รับปริญญา ก็จะเป็นที่ภูมิใจของพ่อแม่จึงทำให้ไม่มีสัมผัสที่รุนแรงจากผู้ใหญ่และคนใกล้ชิดจะกล้ามาเชกหัวเด็ก ส่วนการห้ามเล่นซ่อนหาในเวลาค่า เป็นเพราะว่ากลัวลูกหลานของตนจะได้รับอันตราย

จากสัตว์ร้ายต่าง ๆ ด้วยความมืด และด้วยความเป็นห่วงจากผู้ใหญ่ที่กลัวว่าหากเด็ก
พันสายตาไปก็อาจเกิดอันตรายโดยที่ไม่มีใครรู้แน่นอน

ความเชื่อในช่วงวัยรุ่น ความเชื่อดั้งเดิมลูกทั้งชายหญิง เมื่ออายุได้
ประมาณ 20 ปี ต้องได้รับมอบเสื้อฮีจากมารดาแล้ว จึงจะถือว่าบรรลุนิติภาวะ แต่ใน
ปัจจุบันไทยทรงดำตำบลหนองปรือ มีคติความเชื่อใหม่ว่า ต้องให้ลูกชายบวชเป็น
พระภิกษุ ตามธรรมเนียมไทยพุทธให้ได้ก่อน จึงจะถือว่าบรรลุนิติภาวะแล้วตาม
ธรรมเนียม (ไม่ใช่ตามกฎหมาย) ดังที่ ทอน แบนโก (สัมภาษณ์, 2 มีนาคม 2555)
เล่าว่า ปัจจุบัน อายุ 60 ปี ตอนที่ยังหนุ่ม อายุ 20 ปี ได้บวชเป็นพระภิกษุหนึ่งพรรษา
ในช่วงเข้าพรรษา เพื่อเป็นการตอบแทนพระคุณของพ่อแม่ ซึ่งพ่อของตนก็ได้บวช
เป็นพระภิกษุก่อนที่จะลาสิกขาออกมาแต่งงานด้วยเช่นกัน อีกทั้งยังนิยมให้ลูกชาย
บวชเป็นสามเณรในช่วงปิดเทอมฤดูร้อน หรือให้ลูกชายบวชหน้าไฟในงานศพ
ญาติผู้ใหญ่

ความเชื่อในช่วงวัยผู้ใหญ่ พิธีกรรมตามช่วงอายุที่จัดให้กับผู้ใหญ่
ในตระกูลของตนนั้น เชื่อว่าจะเป็นการเติมขวัญกำลังใจให้ผู้ใหญ่ ซึ่งจะมีการเปลี่ยนแปลง
เฉพาะวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในพิธีกรรม เป็นของที่ผลิตด้วยเทคโนโลยีสมัยใหม่ เช่น แป้ง
กระป๋องสำหรับทาหน้า ในขั้นตอนที่ให้ลูกหลานมาปะแป้งกับญาติผู้ใหญ่ของตน
ส่วนทรงขังไก่ จากเดิมใช้สุ่มไก่ก็เปลี่ยนเป็นทรงเหล็กสมัยใหม่ เป็นต้น

ความเชื่อในพิธีกรรมเกี่ยวกับการเจ็บป่วย ความเชื่อในพิธีกรรม
เกี่ยวกับการเจ็บป่วย ในวัยเด็กมีพิธีเสนาฆ่าเกือก เพื่อฆ่าแม่เกิดร้าย ซึ่งไม่ค่อยมีคน
ประกอบพิธีกรรมนี้แล้ว เพราะความเชื่อสมัยใหม่ที่ว่า เด็กไม่สบายต้องพาไปหาหมอ
เท่านั้น ทั้งที่ช่วงก่อนปี พ.ศ. 2525 จะมีพิธีเสนาฆ่าเกือกกันมาก เพราะสมัยนั้นแพทย์
ในเบื้องต้น มีแค่หมอกวาดยาใส่ปากเด็ก ต่อมาพ่อแม่รุ่นใหม่ เริ่มคำนึงถึงอนามัย
ของลูกเป็นสำคัญ เพราะหมอกวาดยาเด็ก ใช้นิ้วคนยาแล้วล้างกวาดยาเข้าไปใน
คอเด็ก ซึ่งบางทีเด็กมาหาหมอฟรีร่วมกัน 2-3 คน หมอกก็กวาดยาให้เด็กแต่ละคน
โดยไม่ได้ล้างมือ พ่อแม่ของเด็กรุ่นใหม่จึงนิยมพาลูกของตนไปกวาดยา แต่จะพาเด็ก
ไปรักษาที่โรงพยาบาล มากกว่าจะเชื่อว่าเป็นเพราะผีแม่เกิด ทำให้พิธีเสนาฆ่าเกือก
คลายการปฏิบัติไปมาก โดยเฉพาะในช่วง 10 ปีให้หลัง ที่การคมนาคมที่เจริญก้าวหน้า
การเดินทางไปโรงพยาบาลมีความสะดวก คนจึงไปโรงพยาบาลมากขึ้น นอกจากนี้
ความเชื่อในพิธีแปงขวัญความเชื่อในพิธีเสนาตัวมีการรักษาด้วยวิธีดั้งเดิม คู่ไปกับ

การรักษาด้วยแพทย์สมัยใหม่ ดังที่ ยนต์ ห้อมล้อม (สัมภาษณ์, 1 มิถุนายน 2557) กล่าวว่า ญาติของผู้ป่วยที่เชื่อว่าขวัญหาย จะมาขึ้นเสื่อไว้ก่อน ในช่วงระหว่างที่เอาเสื่อมาขึ้นนั้น ญาติของผู้ป่วยจะพาไปรักษากับแพทย์ที่โรงพยาบาลด้วย กระทั่งคนนั้นหายป่วยดีแล้ว จึงมาบอกให้หมอมด หาวนเหมาะสมจัดพิธีแบ่งขวัญหรือเสนต์ตัวให้กับผู้ป่วย โดยเกือบทุกทุกพิธีกรรม จะมีการเปลี่ยนแปลงเรื่องอาหาร เนื่องจากเจ้าบ้านนิยมสั่งโต๊ะจีนมาเลี้ยงแขก ซึ่งมีเมนูเป็นอาหารดั้งเดิมของไทยทรงดำและอาหารแบบชาวไทยภาคกลางทั่วไป

ความเชื่อในพิธีกรรมเกี่ยวกับการตายและหลังการตาย พิธีศพ

ในปัจจุบัน มีการตั้งศพที่วัดและนิมนต์พระสงฆ์มาสวดในพิธีศพ อีกทั้งเชยในพิธีศพดั้งเดิมต้องใช้ลูกเขยจริง ๆ เปลี่ยนเป็นจ้างคนอื่นที่รับจ้างเป็นผู้นำในพิธีศพ เรียกกันในปัจจุบันว่า เขยจ้าง ซึ่งไม่ได้เป็นลูกเขยจริง ๆ ของครอบครัวนั้น เพียงแต่เป็นผู้ที่รู้เรื่องอักษรไทดำและรู้เรื่องขั้นตอนในพิธีศพเป็นอย่างดีเท่านั้น ในพิธีศพแบบใหม่จะมีขั้นตอนการรดน้ำศพให้กับศพ จากนั้นจะนำดอกบัวมาใส่ในมือศพให้มืออยู่ในท่าพนมมือ ต่อมาก็นิมนต์พระสงฆ์มาสวดศพที่บ้านหรืออาจจะมีการนำศพไปตั้งบำเพ็ญกุศลที่วัด โดยกำหนดการตั้งศพไว้ว่าที่ 3 - 9 วัน แล้วแต่สะดวก เพื่อให้ถึงวันที่สุดเป็นวันเผาศพ ซึ่งในวันเผาศพ เขยยกจะเดินนำหน้าขบวนศพ พร้อมกับพระสงฆ์ และก่อนที่การเผาศพ จะให้พระสงฆ์สวดและทอดผ้าบังสุกุลให้ผู้ตาย โดยมีลูกหลานบวชหน้าศพให้กับผู้ตาย ตามความเชื่อในพุทธศาสนาด้วย ส่วนการเผาศพ จากเดิมเผาเชิงตะกอน ที่ชายป่า ซึ่งปัจจุบัน เปลี่ยนมาใช้เตาเผาศพรุ่นใหม่ใหม่ที่เผาศพให้ไหม้หมดภายในเวลา 3 - 4 ชั่วโมง ช่วยย่นเวลาในการจัดงานศพให้เสร็จเร็วขึ้น ไม่ต้องรอเผาศพนานข้ามคืน ญาติสามารถนำเก้าอี้กระดุกไปทำพิธีที่ป่าแหว่ได้ก่อนพระอาทิตย์ตกดินในวันนั้นทันที

พิธีเสกกวัดกว้าย เป็นพิธีที่จัดขึ้นหลังจากงานศพได้เสร็จสิ้นลงได้ประมาณ 1- 2 วัน ในปัจจุบัน ด้วยระยะเวลาที่กระชั้นชิด จึงมีการเลื่อนการจัดพิธีเสกกวัดกว้ายออกไปอีก โดยมีการทำพิธีเชิญผีขึ้นเรือนก่อน จากนั้นอีกหนึ่งเดือนจึงได้จัดพิธีเสกกวัดกว้าย ดังที่ พัน อยู่สุข (สัมภาษณ์, 3 มีนาคม 2555) ได้เล่าว่า ถ้าหากไม่ได้ทำเสกกวัดกว้ายในช่วงเวลาที่กำหนด สามารถจัดพิธีเสกกวัดกว้ายหลังจากพิธีเชิญผีขึ้นเรือนผ่านไปแล้วก็ได้ ทั้งนี้ในปัจจุบันพิธีเสกกวัดกว้ายมีความเชื่อในพุทธศาสนาเข้ามาร่วมด้วย เช่น นิมนต์พระสงฆ์มาสวดพระพุทธรูปให้ในบ้าน

ที่กำลังมีพิธีเสนกวัดกว้าย เป็นการผสมสองความเชื่อเข้าในหนึ่งพิธีกรรม

พิธีเชิญผีขึ้นเรือน ตามความเชื่อดั้งเดิมแล้ว จะต้องทำหลังจากเผาศพผ่านไปแล้ว 7 วัน หรืออย่างช้าไม่เกิน 15 วัน แต่ในปัจจุบัน นิยมจัดพิธีขึ้นหลังจากเผาศพผ่านไปแล้วหนึ่งเดือน เรียกว่า เดือนได้เดือนโดยมีการเปลี่ยนแปลง เช่น มีการนิมนต์พระมาสดดในพิธีเชิญผีขึ้นเรือน

ความเชื่อในพิธีเสนแก่เคราะห์เรือน ยังคงมีปฏิบัติอยู่ตามความเชื่อที่ไม่ได้มีความเปลี่ยนแปลงหรือมีความเชื่ออื่นเข้ามาปน แต่ที่เปลี่ยนแปลงไปจะเป็นพวกอาหารและวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ของสมัยใหม่เข้ามาประกอบในพิธีกรรมด้วย เช่น อาหารแบบคนไทยภาคกลางทั่วไป

พิธีปาดตง เปลี่ยนแปลงไปจากธรรมเนียมปฏิบัติดั้งเดิมที่ว่า เมื่อสะใภ้ นำอาหารเข้าไปปาดตงในกะล่อห้อง ต้องสวมเสื้อฮี ปัจจุบันธรรมเนียมปฏิบัตินี้คลายลงไปเนื่องจากความยาวของเสื้อฮี ทำให้ไม่สะดวกในการยกหรือวางสิ่งของสะใภ้รุ่นใหม่จึงไม่ใส่เสื้อฮี เข้าในกะล่อห้อง

พิธีเสนเรือน ที่เปลี่ยนแปลงไป ได้แก่ การที่มีการไต่เงิน ซึ่งผู้รับเหมาเป็นผู้จัดการเรื่องอาหารและชำหามุในพิธีทั้งหมด เจ้าภาพไม่ต้องทำอะไร เพียงแต่จ่ายเงิน แต่เนื่องจากในอดีต ที่เจ้าภาพจะต้องเลี้ยงหมูเลี้ยงเอง การจัดพิธีกรรมจึงเสียค่าใช้จ่ายไม่มาก ปัจจุบันที่ไม่มีมีการเลี้ยงสัตว์เอง การจัดเลี้ยงที่มีค่าใช้จ่ายในการซื้อที่มากขึ้น จึงนิยมจัดเลี้ยงกันภายในครอบครัว เจ้าภาพจะโทรศัพท์ไปบอกญาติ ๆ ที่อยู่ไกลให้มาร่วมงาน หากบอกคนนอกให้มาร่วมงานด้วย ก็จะมีการแจกการ์ดเชิญ ซึ่งผู้ที่มาร่วมงาน จะนำเงินมาใส่ในซองเป็นค่าช่วยงานพิธีเสนเรือนด้วย

จากทั้งหมดที่กล่าวมา เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงความเชื่อในพิธีกรรมไทยทรงดำตำบลหนองปรือของคนในรุ่นปัจจุบัน มีสาเหตุจากปัจจัยต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอก ดังนี้

ปัจจัยภายใน ได้แก่

สภาพแวดล้อมของชุมชนและสภาพแวดล้อมทางสังคม ถนนเพชรเกษม ซึ่งเป็นถนนสายหลักเพียงเส้นเดียว ในการขึ้นล่องภาคใต้ ได้นำพาความเจริญทางเทคโนโลยีเข้ามาสู่หมู่บ้านได้ง่าย ทำให้มีผู้คนจากต่างถิ่นเข้ามาในหมู่บ้านได้อย่างสะดวก ด้วยเทคโนโลยีสมัยใหม่อย่าง จักรยาน รถมอเตอร์ไซด์ รถยนต์ เป็นต้น รวมทั้งนำพาแฟชั่นสมัยนิยมเข้ามาด้วย

เศรษฐกิจ จากเดิมคนในพื้นที่จะเพาะปลูกและเลี้ยงสัตว์เอง และทำงานเกษตร แบบพึ่งพาอาศัยในลักษณะขอแรงเพื่อมาช่วยกันลงแขก แต่ปัจจุบันเปลี่ยนมาเป็นการจ้างแรงงาน และใช้เงินตราแลกเปลี่ยนเป็นอาหารที่ต้องการ ทำให้เงินกลายเป็นส่วนสำคัญในระบบเศรษฐกิจและการดำรงชีวิตของไทยทรงดำตำบลหนองปรัง แต่ทั้งนี้ถ้าเป็นการขอแรงแบบเล็กน้อย ก็ยังมีให้พบเห็นได้ตามงานบุญหรือกิจการของวัดที่เป็นไปเพื่อส่วนรวม

เหตุการณ์บ้านเมืองในแต่ละยุคสมัย จากที่เคยอยู่รวมกันเป็นหมู่บ้านของไทยทรงดำเท่านั้น ในช่วงก่อนสมัยรัชกาลที่ 5 มิให้ผู้คนย้ายคนออกจากพื้นที่ แต่ระบบการเลิกทาสในสมัยรัชกาลที่ 5 ได้ส่งผลให้ไทยทรงดำมีอิสระในการเคลื่อนย้ายถิ่นที่อยู่และมีโอกาสประกอบอาชีพได้หลากหลาย ชนบางส่วนได้ย้ายออกจากจังหวัดเพชรบุรีไปตั้งชุมชนใหม่กระจายอยู่ในหลายพื้นที่จังหวัดอื่นในประเทศไทย เช่น ชุมพร ราชบุรี สุพรรณบุรี นครปฐม พิจิตร พิษณุโลก ฯ ซึ่งการไปเป็นชนกลุ่มน้อยในพื้นที่อื่น ๆ ทำให้ไทยทรงดำรับอิทธิพลจากสังคมรอบข้างเข้ามาได้ง่าย

ปัจจัยภายนอก ได้แก่

คติความเชื่อทางพุทธศาสนา มีอิทธิพลต่อความเชื่อของไทยทรงดำตำบลหนองปรัง ดังปรากฏตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 4 จากเหตุการณ์ที่ทรงแปรพระราชฐานมาพักแรมที่พระนครคีรี บรรดาหนุ่มไทยทรงดำในสมัยนั้นมีทำหน้าที่ตักน้ำกินและน้ำใช้ไปไว้บนพระนครคีรี และต้องตักน้ำขึ้นไปให้พระภิกษุที่จำพรรษาอยู่ในวัดเขาวัง (พระนครคีรี) ได้ใช้ด้วย เมื่อได้ใกล้ชิดกับพระสงฆ์ ต่อมาไทยทรงดำจึงมีความเลื่อมใสในศาสนาพุทธมากขึ้น วัดจึงกลายเป็นพื้นที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาที่สำคัญแห่งใหม่ของไทยทรงดำ ดังปรากฏว่าหญิงไทยทรงดำตำบลหนองปรัง ที่มีอายุเกิน 60 ปี นิยมไปถือศีล 8 ในวันพระ และนำอาหารไปทำบุญที่วัด รวมทั้งครอบครัวไทยทรงดำยังส่งเสริมให้ลูกหลานรุ่นปัจจุบัน ที่มีอายุเกิน 7 ปี บวชเป็นสามเณรในช่วงปิดเทอมภาคฤดูร้อน และให้ลูกชายที่มีอายุประมาณ 20 ปี บวชพระในช่วงก่อนเข้าพรรษา (บ้าน แซ่ม้าข้อย, สัมภาษณ์, 1 มีนาคม 2555) ทั้งที่วัยรุ่นทั้งหญิงชายในอดีต ต้องผ่านขั้นตอนการรับเสด็จจากมารดาแล้ว จึงจะถือวบบรรลุนิติภาวะ แต่ในปัจจุบันการบรรลุนิติภาวะตามธรรมเนียม (ไม่ใช่ตามกฎหมายกำหนด) ได้แก่ การที่ลูกชายได้บวชในพระพุทธศาสนา ดังที่ ทอน แป้นโก๋ (สัมภาษณ์, 2 มีนาคม

2555) เล่าว่า ปัจจุบันตนอายุ 60 ปี ตอนที่ยังหนุ่ม อายุ 20 ปีได้บวชเป็นพระสงฆ์หนึ่งพรรษา เพื่อตอบแทนพระคุณของพ่อแม่ และบิดาของตนก็ได้บวชเป็นพระสงฆ์ก่อนที่จะลาสิกขาออกมาแต่งงานเช่นกัน ซึ่งในงานบวชนี้ ได้มีการจัดที่สำหรับเชิญแถมให้มาเป็นประธานรับทราบการจัดงานด้วย และก่อนจะบวชขนาด ผู้บวชต้องเข้าไปบอกกล่าวผีบรรพบุรุษในกะล่อห้อง ว่าลูกหลานจะลาไปบวช ไม่ได้อยู่ที่บ้านในช่วงวันนี้ถึงวันนั้น ขอให้ผีบรรพบุรุษคุ้มครองลูกหลานด้วย และเมื่อลาสิกขาสึกออกมาแล้ว หากจะแต่งงาน ในพิธีแต่งงาน มีการกันประตูเงินประตูทอง และพิธีล้างเท้าเจ้าบ่าว และให้มีพิธีหลั่งน้ำพระพุทธมนต์ รวมทั้งนิมนต์พระมาสวด ซึ่งธรรมเนียมนี้มาจากคนไทยพุทธ แม้กระทั่งงานขึ้นบ้านใหม่ คนรุ่นใหม่นิยมสร้างบ้านด้วยวัสดุที่ไม่ใช่ไม้จริงกันหมดแล้ว แต่ความเชื่อดั้งเดิมเรื่องการข่มขวง (ขึ้นบ้านใหม่) มีผลกับจิตใจที่ว่าสิ่งที่ไม่ดีต่าง ๆ ได้ออกไป โดยมีการนิมนต์พระมาสวดและปะพรมน้ำมนต์ให้กับคนในบ้าน แม้ไม่ใช่ธรรมเนียมความเชื่อดั้งเดิม แต่เนื่องจากความเชื่อในพุทธศาสนา ได้สอนเรื่องกรรมดีกรรมชั่ว หากประพฤติดีจะได้ขึ้นสวรรค์ มีความสอดคล้องกับความเชื่อดั้งเดิมของไทยทรงดำ ตำบลหนองปรังเรื่อง แถนในเมืองฟ้า (เมืองสวรรค์ของไทยทรงดำ) หรือความเชื่ออีกอย่าง เช่น เรื่องการตายแล้วเกิดใหม่ หากชาตินี้ได้ทำความดีไว้มาก ชาติหน้าจะได้เกิดมาอยู่ในภพภูมิที่ดี เป็นต้น ทำให้ความเชื่อในพุทธศาสนาสามารถรวมเข้ากับความเชื่อดั้งเดิมของไทยทรงดำ ตำบลหนองปรังได้อย่างดี

ความเจริญทางการศึกษาด้านการศึกษาหลังจากปี พ.ศ. 2500 เป็นต้นมา เด็กทุกคนทั้งชายและหญิง ได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานในระบบโรงเรียนที่มีการสอนโดยคนไทยจากส่วนกลาง สอนวิชาการควบคู่กับการสอนพุทธศาสนา ใช้ภาษาไทยและตัวหนังสือไทย นานวันเข้าความเชื่อแบบพุทธจึงค่อย ๆ ซึมซับผสมกับความเชื่อดั้งเดิมเรื่องผี ทำให้เกิดการปรับตัวและแสดงออกมาในพิธีกรรม ที่มีพระสงฆ์มาร่วมพิธีด้วย

ความเจริญทางการแพทย์ในตำบลหนองปรัง มีสถานเอนามัยอยู่ 2 แห่ง และมีโรงพยาบาลเขาย้อย (โรงพยาบาลพระจอมเกล้า) ซึ่งให้สิทธิบัตรของรักษาฟรี ประชาชนส่วนมากจึงนิยมไปโรงพยาบาลก่อน จึงได้ทำพิธีกรรมตามความเชื่อดั้งเดิมเกี่ยวกับขวัญหรือบางคนก็รักษาแต่หมอสมัยใหม่ โดยไม่ได้ทำพิธีกรรมตามความเชื่อดั้งเดิมเลย

ความเจริญทางเทคโนโลยี เริ่มจากภาพยนตร์และสิ่งบันเทิงต่าง ๆ ที่เข้ามาในหมู่บ้าน นำพาให้คนนอกหมู่บ้านเข้ามาและนำแฟชั่นใหม่ เช่น การแต่งกาย ทรงผม อาหาร และวัสดุอุปกรณ์สมัยใหม่ต่าง ๆ ที่คนภายนอกนำเข้ามาเผยแพร่ ได้ทำให้การแต่งกายของไทยทรงดำเปลี่ยนแปลงไปจากดั้งเดิม

บทสรุป

จากการวิจัยเรื่อง วิเคราะห์ปัจจัยการดำรงอยู่และการเปลี่ยนแปลงความเชื่อในพิธีกรรมของไทยทรงดำตำบลกรณีสึกษาเขตหนองปรังอำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ในประเด็นต่าง ๆ ได้ ดังนี้

1. องค์ความรู้ด้านความเชื่อดั้งเดิมของไทยทรงดำตำบลหนองปรัง

ไทยทรงดำตำบลหนองปรัง เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีความเชื่อดั้งเดิมเกี่ยวกับเรื่องผี ขวัญ ข้อปฏิบัติ ข้อห้าม และความเชื่อเกี่ยวกับมดมนต์ โดยมีผีบรรพบุรุษเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของไทยทรงดำมากที่สุด

2. ความเชื่อในพิธีกรรมของไทยทรงดำตำบลหนองปรัง

ความเชื่อดั้งเดิมของไทยทรงดำตำบลหนองปรังในปัจจุบัน แบ่งได้เป็น 6 เรื่อง ได้แก่ 1. ความเชื่อในพิธีกรรมเกี่ยวกับการเกิด เช่น ความเชื่อในการนำไม้ที่มีหนาม อย่าง กิ่งพุทรา มาวางไว้รอบบ้านเพื่อป้องกันไม่ให้ผีร้ายมารบกวนแม่และลูกอ่อน 2. ความเชื่อในช่วงวัยเด็ก เช่นความเชื่อเกี่ยวกับการยกบุตรให้กับพ่อมดหรือแม่มด เพื่อให้ช่วยคุ้มครองไม่ให้ผีร้ายมาทำอันตรายกับเด็ก 3. ความเชื่อในช่วงวัยรุ่น เช่น ความเชื่อในการไหว้เฮาผีเรือน เพื่อบอกกล่าวฝากตัวเป็นเชย ให้ผีเรือนรับทราบ ในพิธีแต่งงาน 4. ความเชื่อในช่วงวัยผู้ใหญ่ เช่น การเสริมมิ่งขวัญให้กับผู้ใหญ่ที่มีอายุในช่วง 60 - 70 ปี ในพิธีเสนปะเคือ ตามความเชื่อเรื่องขวัญ 5. ความเชื่อในพิธีกรรมเกี่ยวกับการเจ็บป่วย เช่น ขวัญหายออกไปจากร่างกาย ทำให้เจ็บป่วย จึงมีความเชื่อในพิธีแปงขวัญ เพื่อเรียกขวัญที่หายไปให้กลับคืนมา และ 6. ความเชื่อในพิธีกรรมเกี่ยวกับการตายและหลังการตาย เช่น การทำพิธีบอกทางส่งขวัญของผู้ตายไปเมืองถน ในพิธีศพ หรือการทำพิธีเชิญขวัญส่วนหนึ่งของผู้ตายให้ขึ้นมาเป็นผีเรือนอยู่ที่กะล่อห้อง ในพิธีเชิญผีขึ้นเรือน

3. การดำรงอยู่และการเปลี่ยนแปลงความเชื่อในพิธีกรรมของไทย ทรงดำตำบลดงหนองปร่ง

ความเชื่อในพิธีกรรมทั้งหมด มีปัจจัยที่ทำให้ยังดำรงอยู่และเปลี่ยนแปลง
ไปดังนี้

3.1 ปัจจัยการดำรงอยู่ของความเชื่อในพิธีกรรมไทยทรงดำตำบลดง หนองปร่ง

ความเชื่อและพิธีกรรมของไทยทรงดำตำบลดงหนองปร่งในปัจจุบัน
ที่ยังคงดำรงอยู่ได้ เนื่องจากปัจจัยภายในและภายนอก ดังนี้

ปัจจัยภายใน ได้แก่ การอบรมจากครอบครัว ระบบความสัมพันธ์
ทางเครือญาติ ความสามัคคี การมีผู้นำชุมชนที่ใส่ใจกับความเชื่อเป็นไทยทรงดำ ระบบ
เศรษฐกิจ

ปัจจัยภายนอก ได้แก่ เหตุการณ์บ้านเมืองในแต่ละยุคสมัย ระบบ
การศึกษาในโรงเรียน เทคโนโลยีสื่อสารและการโทรคมนาคม

ทั้งหมดนี้ ปัจจัยที่ทำให้ความเชื่อดั้งเดิมและพิธีกรรมในรอบวัฏจักร
ชีวิตของไทยทรงดำตำบลดงหนองปร่ง ยังคงดำรงอยู่อย่างเหนียวแน่นได้มากที่สุด
ได้แก่ การปลูกฝังความเชื่อและค่านิยมในครอบครัว โดยมีปัจจัยจากการอบรม
จากครอบครัว ระบบความสัมพันธ์ทางเครือญาติ และความสามัคคี มาสนับสนุน
ให้การปลูกฝังความเชื่อและค่านิยมในครอบครัวมีความเข้มแข็งมากขึ้น

3.2 ปัจจัยการเปลี่ยนแปลงของความเชื่อในพิธีกรรมไทยทรงดำ

ความเชื่อและพิธีกรรมของไทยทรงดำตำบลดงหนองปร่งในปัจจุบัน ได้
เปลี่ยนแปลงไป ตั้งแต่ตัวผู้นำในการประกอบพิธีกรรม เช่น พ่อมดและแม่มด ที่มี
การปรับเปลี่ยนคติความเชื่อในการสืบทอดความเป็นมดว่า แม้ไม่ใช่คนในสาย
ตระกูลมด ก็สามารถเรียนและสืบทอดการเป็นพ่อมดหรือแม่คนต่อไปได้ รวมทั้ง
ผู้หญิงที่เป็นลูกหลานของคนในสายตระกูลพ่อมด สามารถเรียนวิชากับผู้ที่เป็น
แม่มดได้ หรือผู้ชายที่เป็นลูกหลานของคนในสายตระกูลแม่มดสามารถเรียนวิชา
กับผู้ที่เป็นพ่อมด เพื่อที่จะสืบทอดการเป็นทายาทคนต่อไปได้ เพราะแนวคิดใหม่
ที่ถือว่า เป็นคนในสายตระกูลมดเหมือนกัน

ส่วนความเชื่อในพิธีกรรมรอบวัฏจักรชีวิตของไทยทรงดำ ตำบลดง
หนองปร่งในรุ่นปัจจุบัน มีความเปลี่ยนแปลงในบางส่วน โดยจากปัจจัยภายใน

และปัจจัยภายนอก ดังนี้

ปัจจัยภายใน ได้แก่ การปลูกฝังความเชื่อและค่านิยมในครอบครัว สภาพแวดล้อมของชุมชน และสภาพแวดล้อมทางสังคมและเศรษฐกิจ

ปัจจัยภายนอก ได้แก่ เหตุการณ์บ้านเมืองในแต่ละยุคสมัย ความเจริญทางด้านการศึกษา คติความเชื่อทางพุทธศาสนา ความเจริญทางด้านการศึกษา และสาธารณสุขความเจริญทางเทคโนโลยี ความเจริญทางด้านสังคมและชุมชน

ทั้งหมดนี้ ความเจริญทางด้านการศึกษาและสาธารณสุข เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงความเชื่อในพิธีกรรมเกี่ยวกับการเกิด และความเชื่อในพิธีกรรมเกี่ยวกับการเจ็บป่วยมากที่สุด ส่วนปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงความเชื่อในการดำรงชีวิตเป็นไทยทรงดำมากที่สุด ได้แก่ คติความเชื่อทางพุทธศาสนา โดยทั้งหมดนี้มีปัจจัยเรื่องความเจริญทางด้านการศึกษา ระบบการศึกษาในโรงเรียน การปลูกฝังความเชื่อและค่านิยมในครอบครัว เจริญทางด้านการศึกษา และระบบการศึกษาในโรงเรียน เป็นปัจจัยสนับสนุน

ข้อเสนอแนะ

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง วิเคราะห์ปัจจัยการดำรงอยู่และการเปลี่ยนแปลงความเชื่อในพิธีกรรมของไทยทรงดำ กรณีศึกษาเขตตำบลหนองปรุง อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี มีขอบเขตรายละเอียดจำกัดเฉพาะเรื่องคติความเชื่อดั้งเดิมทั่วไป และพิธีกรรมที่ปฏิบัติของคนในรุ่นปัจจุบัน ว่ามีปัจจัยใดทำให้ความเชื่อในพิธีกรรมยังคงดำรงอยู่และเปลี่ยนแปลงไป โดยได้กล่าวถึงการถึงสารัตถะที่ปรากฏเป็นเชิงสัญลักษณ์ในงานพิธีกรรมตามความเชื่ออยู่บ้างเล็กน้อย ซึ่งยังมีประเด็นที่น่าสนใจเกี่ยวกับความเชื่ออื่นของไทยทรงดำตำบลหนองปรุง ที่ผู้ศึกษาขอแนะนำเพื่อการศึกษาต่อไป ดังนี้

1. การศึกษาความเชื่อคริสต์ศาสนาในสังคมไทยทรงดำ
2. การศึกษาความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในพุทธศาสนา ที่มีอยู่ในสังคมไทยทรงดำ
3. การศึกษาภาพสะท้อนของความเชื่อในพิธีกรรมของไทยทรงดำ

บรรณานุกรม

- ทอน เป้นโก๋. (2555, 2 มีนาคม). สัมภาษณ์.
- บาน แซ่มซ้อย. (2555, 1 มีนาคม). สัมภาษณ์.
- นุกูล ชมภูนิช. (2530). *วัฒนธรรมไทยในหมู่บ้านเกาะแรด ตำบลบางปลา อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม*. นครปฐม: ศูนย์ศิลปวัฒนธรรมวิทยาลัยครุนครปฐม.
- บุญมี ปาริชาติธนกุล. (2546). *ความเชื่อเรื่องผีในพิธีกรรมของชาวไทยในหมู่บ้านไผ่หูช้าง อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาไทยศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- บุญส่ง จำปีหอม. (2555, 10 มกราคม). สัมภาษณ์.
- พา เพชรพราย. (2557, 17 กรกฎาคม). สัมภาษณ์.
- พระราชพงศาวดารกรุงธนบุรี. (2551). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ไซมิซ.
- ภักทิยา ยิมเวรัต. (2544). *ประวัติศาสตร์สิบสองจุไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สร้างสรรค์จำกัด.
- ยนต์ ห้อมล้อม. (2557, 2 มีนาคม). สัมภาษณ์.
- รณี เลิศเลื่อมใส. (2544). *ฟ้า ขวัญ เมือง จักรวาลทัศน์ดั้งเดิมของไทย: ศึกษาจาก คัมภีร์โบราณไทยอาหม*. กรุงเทพฯ: โครงการวิจัยพรรณ.
- เรณู เหมือนจันทร์เชย. (2541). *การศึกษาอิทธิพลของความเชื่อ ประเพณี และพิธีกรรมของชาวไทยซึ่งที่มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต กรณีศึกษาหมู่บ้านแหลมกะเจา 2 ตำบลลำลูกบัว อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาพัฒนาชนบทศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ดำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระกระษัตริย์. (2507). *ประวัติการของจอมพลและมหาอำมาตย์เอกเจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรี (เจิม แสง-ชูโต)*. กรุงเทพฯ: แพรวพิทยา.
- สุเมธ เมธาวิทยกุล. (2532). *สังกัปพิธีกรรม*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- อภิญวัฒน์โพธิ์สาน. (2552). *สารัตถะคติความเชื่อและพิธีกรรมลาวโซ่ง*. มหาสารคาม: อภิชาติการพิมพ์.